VIKIPEEDIA

Voergaardi piiskopilinnus

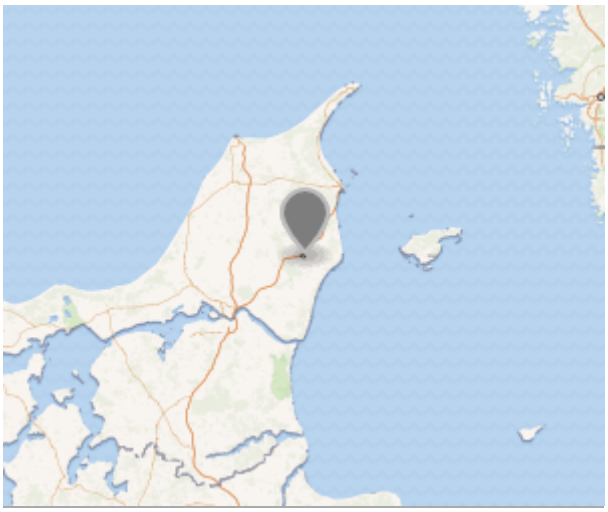

Voergaardi piiskopilinnus (taani keeles *Voergaard Slot*) on linnus, loss ja mõis Taanis Jüüti poolsaare põhjaosas Vendsyssel-Thy saarel Brønderslevi vallas.

Aadress: Voergaard Slot – Voergaard 6 – DK-9330 Dronninglund – Tel: +45 98 86 71 08 – info@voergaardslot.dk

Sisukord

Nimekujud
Asukoht
Ajalugu
Ehitus
Praegune seisukord
Viited
Välislingid

Voergaardi lossi idatiib, 9. mai 2011

Nimekujud

- 1408 – Worth
- 1481 – Worde gaardtt
- Voergård, Vorgård[2]

Børglum piiskopkonna vapp (1584)[1]

Asukoht

Linnus jääb E45 kiirtee 14 mahasõidust 800 m kagusse ja asetseb Voeri jõe kahe parempoolse ojaharu vahel. Linnusest umbes 1 km idakagus asub Voeri kirik.

Ajalugu

1481 on kirjalikult mainitud talu või mõisat. Sellest ajast võib pärineda linnuse esimene, kõige vanem ehitusetapp.[2] 1509. aastani valdas linnust Anders Pedersen. 1510 andis tema poeg, vasall ja rüütel Jakob Andersen, linnuselääni üle Børglumi piiskopile Niels Styggele.[3]

1519 sai ametisse eelmise piiskopi koadjuutor Stygge Krumpen.[4] Ta kindlustas jätkuvalt linnust ja ehitas selle ümber suure vallikraaviga vesilinnuseks. Ta tahtis ka linnuse muuta Børglumi asemel oma uueks residentsiks, kust saanuks valitseda kogu Vendsysselit.

Piiskop Strygge Krumpeni hauaplaat Mariageri kloostrikirikus

Vendsyssel pole mitte tavaline saar, vaid on tegelikult Jüüti poolsaare põhjaosa, mida lõunapoolsest mandriosast eraldab pikk ja kitsas väin. Saarel asub Børglumi klooster, mis oli tervet saart hõlmava piiskopkonna halduskeskus.

Mõne aja pärast läks piiskop Stygge elama Voergaardi koos oma armukese, rüütel Bonde Duelt röövitud Elsebeth Gyldenstjerniga, kuna Voergaard "tundus mõnusam ja mugavam olevat, kui suur ja kõle klooster". Piiskoppi peeti üsna egotsentriliseks meheks, kes suure usklikuna samas ei hoolinud eriti abielukeelust ja tsölibaadist.

1534 vallutas Skipper Clementi talupoegade vägi krahvi (kuninga) lipu all linnuse.[3] Pärast reformatsiooni otsustati 1536, et valdus koos muu piiskopkonnaga läheb üle Taani kuningale.

1539 piiskop Stygge Krumpen vahistati, süüdistatuna vanade seaduste ja tavade järgimises ning pärast reformatsiooni välja antud uute määruste tõrjumises. Siiski on teada, et piiskop oli oma range usuga piiskopkonnas väljapaistev preester ja austusväärne juht, kuulus premonstraatide ordusse (augustiinlastele lähedased norbertiinid) ning oli sellega viimane "katoliikluse kants" terves Taani kuningriigis. Kuna altkäemaksu talle anda ei saanud, siis tõsteti tema vastu üles fabritseeritud süüdistusi ja apellatsioonist keelduti. Piiskopkonna varad ja maad läksid ametlikult kuningale, linnused jaotati mõisateks ja piiskopkond sekulariseeriti. Stygge Krumpen jäi viimaseks Børglumi piiskopiks.

1578 andis Taani kuningas Frederik II linnuse Karen Krabbele.[3] Tema tütar Ingeborg Skeel hakkas linnust muutma. Ta lasi hollandi ehitusmeistri Phillip Brandini juhatusel linnust ehitada ümber nii, et selle idatiiva kohale kerkis renessanss-stiilis loss (praegune peahoone). 1588 on ümberehitus valmis. Frederik II kinkis Ingeborgile suursuguse liivakivist tahutud värava, mis on algselt mõeldud kaunistama tema enda Frederiksborgi lossi Hillerødis.[3] See lisati nüüd uuele idatiivale.

1579 ehitasid Otto Banner ja Ingeborg Skeel ümber linnuse lähedal asuvat Voeri külakirikut.

17. sajandil toimunud Taani-Rootsi sõdade ajal piirasid rootslased linnust ja vallutasid selle mitu korda (näiteks 1627–1629 ja 1643–1645). Seal on asunud ka Rootsi väe peastaap. Näiteks 1644. aastal vallutas kolonel Vogn Vognseni vabatahtlike talupoegade vägi linnuse rootslaste käest tagasi.[3]

1686–1791 oli loss perekond Reetzi omandis. 19. sajandil vahetusid omanikud mitu korda ja ka loss lagunes tasapisi. 1872 võttis lossi üle Peter Brønnum-Scavenius, kes lasi lossi ulatuslikult korrastada ja restaureerida. Ta ostis ka osaliselt tagasi vanu, vahepeal juba maha müüdud põllumaid ja lahustükke.[3] 1914, kui vana mõisnik suri, ulatus maavaldus 2000 hektarini ja oli sellega üks suurimaid Taanis. 1933 viidi läbi maakorraldus, millega paljud lahusmaatükid liideti ja eraldati lossi valdustest.

Voergaardi mõisa (1833) idatiib. Martinus Christian Wesseltoft Rørbye (1803–1848)

1955 müüdi järelejäänud kinnistu prantsuse-taani krahvile Ejnar Oberbech-Clausenile, kes algatas ka ulatuslikud restaureerimistööd. Krahv oli oma varanduse kogunud ja teeninud Prantsusmaal ning abiellus seal tuntud kirurgi Péani tütre, krahv Chenu-Lafitte lesega. Nende kahe perekonna varadest moodustatigi suurem osa lossi kunstikogust.[3]

1963 vana krahv suri ja lossivaldus läks perekonnafondi kätte, kes on seadnud oma ülesandeks pärandi säilitamise oma järglastele ja kunstikogu demonstreerimise avalikkusele.

2008. aastal varastati linnuse muuseumiväljapanekust Goya ja Rubensi maale kokku 20 miljoni krooni väärtuses. Taani eriteenistus PET (SIPO) korraldas uurimise ja järgmise aasta jooksul saadi maalide asukohale jälile. 2015. aasta suvel jõudsid maalid lossi kunstikogudesse tagasi.[5]

Ehitus

Linnus on ruudukujulise põhiplaaniga laagerkastell, mille küljed asuvad põhiilmakaartes. Algselt oli majalinnus ja hilisem suurem hoonetiib ainult põhjaküljel, mujal pidi hoovi ümbritsema ainult ringmüür. Linnuse põhjatiiva seinad on meetripaksused ja ehitatud suurtest punastest tellistest.[3] Linnuse põhjatiivas on ka kabel, mis on pühitsetud Malta ordule, mille liige ka krahv Oberbech-Clausen oli.

Arvatavasti oli sissepääs linnusesse koos väravaehitise ja tõstesilla ida pool nagu praegugi. Idatiiva keskel on praegu väravakäik-kangialune sissepääsuga linnusehoovi. Suletud õue siseküljel vastu müüri võis asetseda majandushooneid. Tiibade all on tünnvõlvidega keldrid. Tiibade nurgas on hoovi pool väike trepikojatorn. Kambrikestega tornid on ehitatud juba uusajal idatiiva välisnurkades.

Täielikult on neljas küljes alles võimas vallikraav, mis sai vett kahest Voeri jõe harust, mille vahel linnus asub.

Praegune seisukord

Kogu kompleks on enamjaolt täielikult ja ümberehitatuna säilinud Põhjamaade renessanss-stiilis ning L-tähe kujuline. Lõuna- ja läänekiljel ei ole näha algset linnusemüüri. Varasemad kraaviäärsed vallid on tasandatud ja ei ole ka algset tõstesilda. Ida pool on mõisa majandushooneid. Linnuse lääne- ja lõunaküljel teisel pool vallikraavi on umbes 10 ha suurune vana lossiaed, mis nüüd on tasapisi metsastunud. Sinna viib linnuseala läänekiljelt üle vallikraavi väike puusild.

Voergaardi linnuse põhjatiiva vaade kirdest, 9. detsember 2007

Mitu juba keskaega ulatuvat kummituslegendi on lisanud linnusele salapära.[6]

Praegu on linnuses ka muuseum, kus on vana lossiaegset mööblit, samuti kunstikogus olevate maalikunstnike Goya, Rubensi, Raffaeli ja El Greco maale ja Hiina Mingi dünastia keraamikat. Linnuses korraldatakse keskaja päevi ja detsembris toimuvad advendiaja üritused.[7]

Viited

1. Tidsskrift for Kunstindustri. Udgivet af Industriforeningen i Kjøbenhavn. Redigeret af C. Nyrop. Den komplette artikel strækker sig over 9. årgang (1893), siderne 16–28, 128–136 og 155–165 samt 10. årgang (1894), siderne 71–83 og 183–198. Denne illustration optræder på side 184 i 10. årgang (1894). Egen indscanning
2. Tommy P. Christensen: Voergård i Den Store Danske, Gyldendal (http://denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_geografi/Danske_slotte_og_herreg%C3%A5rde/Voergård)
3. Voergaardi lossi ajalugu. Inglise keeles (https://www.voergaardslot.dk/en/history)
4. Dansk biografisk Lexikon, Carl Frederik Bricka, lk 555 (http://runeberg.org/dbl/9/0557.html)

5. Stjålne millionmalerier er tilbage på nordjysk slot (https://www.b.dk/nationalt/stjaalne-millionmalerier-er-tilbage-paa-nordjysk-slot) Berlingske, 15. juuli 2015
6. "Ghosts and Legends. Horror stories from the dungeons". Inglise keeles (https://www.voergaardslot.dk/en/ghosts-and-legends)
7. Sæby, Guide for Voerså. Sæby Turistbureau. Lk 42

Välislingid

Pildid, videod ja helifailid Commonsis: **Voergaardi piiskopilinnus (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Voergaard_Slot?uselang=et)**

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Voergaardi_piiskopilinnus&oldid=5495140"

Selle lehekülje viimane muutmine: 11:12, 24. november 2019.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.